

TALABALARNING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISH JARAYONIDA REFLEKSIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Xasanova Maxmudaxon Sherzodbek qizi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17947491>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 06-dekabr 2025 yil
Ma'qullandi: 11-dekabr 2025 yil
Nashr qilindi: 16-dekabr 2025 yil

KEYWORDS

pedagogik mahorat, refleksiya, refleksiv ko'nikmalar, kasbiy kompetensiya, ta'lim jarayoni, bo'lajak pedagog, pedagogik faoliyat.

ABSTRACT

Mazkur maqolada talabalarning pedagogik mahoratini oshirish jarayonida refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari yoritilgan. Refleksiya pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy qismi sifatida talabaning o'z faoliyatini tahlil qilishi, baholashi va takomillashtirishiga xizmat qilishi asoslab berilgan. Tadqiqotda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali metod va texnologiyalar, shuningdek, ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati tahlil qilingan. Maqola natijalari bo'lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda refleksiv yondashuvning muhimligini ko'rsatadi.

Bugungi globallashuv va ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar sharoitida pedagog kadrlarning kasbiy mahorati va raqobatbardoshligini oshirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim jarayoni nafaqat chuqur nazariy bilimlarga ega, balki o'z faoliyatini tanqidiy tahlil qila oladigan, mustaqil qaror qabul qiluvchi va doimiy o'z-o'zini rivojlantirishga intiluvchi pedagoglarni tayyorlashni talab etadi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Pedagogik refleksiya o'qituvchining o'z pedagogik faoliyatini anglash, baholash va takomillashtirishga yo'naltirilgan muhim kasbiy sifat hisoblanadi. Talabalarda refleksiv ko'nikmalarning rivojlanganligi ularning pedagogik vaziyatlarni to'g'ri tahlil qilishi, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi hamda ta'lim jarayonini takomillashtirishga ijodiy yondashishini ta'minlaydi. Shu sababli refleksiya pedagogik mahoratni shakllantirish va rivojlantirishning ajralmas tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi.

Hozirgi kunda oliy pedagogik ta'lim tizimida talabalarning refleksiv faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion metod va texnologiyalarni joriy etish dolzarb masalaga aylangan. Ammo amaliyot shuni ko'rsatadiki, refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish masalasi yetarli darajada tizimli yondashuv asosida tashkil etilmayapti. Bu esa bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi va pedagogik mahoratini rivojlantirish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan, mazkur maqolada talabalarning pedagogik mahoratini oshirish jarayonida refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirishning nazariy asoslari, mazkur jarayonning

ta'lim samaradorligiga ta'siri hamda amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari bo'lajak pedagoglarni tayyorlash jarayonida refleksiv yondashuvni keng joriy etish zarurligini asoslab berishga xizmat qiladi.

Pedagogik mahorat o'qituvchining kasbiy faoliyatni ongli, maqsadga yo'naltirilgan va samarali tashkil eta olish qobiliyati sifatida talqin etiladi. U pedagogning bilimlari, amaliy ko'nikmalari, shaxsiy fazilatlarini hamda pedagogik tafakkurining uyg'unlashuvi natijasida shakllanadi. Ushbu jarayonda refleksiv ko'nikmalar muhim o'rin tutadi, chunki refleksiya pedagogga o'z faoliyatiga tashqi tomondan qarash, xatolarini anglash va kelgusi faoliyatini rejalashtirish imkonini beradi.

Talabalarda refleksiv ko'nikmalarining rivojlanganligi ularning pedagogik vaziyatlarga moslashuvchan yondashuvi, dars jarayonida yuzaga keladigan muammolarga ijodiy yechim topa olishi bilan namoyon bo'ladi. Masalan, dars jarayonida kutilgan natijaga erishilmaganda, refleksiv fikrlay oladigan talaba sabablarni tahlil qiladi, metodlarni qayta ko'rib chiqadi va keyingi faoliyatida samaraliroq usullarni tanlaydi. Bu holat pedagogik mahoratning bosqichma-bosqich rivojlanishiga xizmat qiladi.

Refleksiv ko'nikmalar bir necha yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. Eng avvalo, shaxsiy refleksiya talabaning o'z bilimlari, his-tuyg'ulari va kasbiy imkoniyatlarini anglashiga yordam beradi. Pedagogik refleksiya esa dars jarayoni, o'quvchilar bilan munosabat va tanlangan metodlarning samaradorligini tahlil qilishga yo'naltiriladi. Ijtimoiy refleksiya orqali esa bo'lajak pedagog o'zini boshqalar nigohi bilan baholash, jamoa bilan hamkorlikni rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi.

Mazkur refleksiya turlarining uyg'un rivojlanishi talabaning kasbiy o'sishini jadallashtiradi. Chunki refleksiv fikrlash orqali talaba nafaqat o'z xatolarini ko'ra oladi, balki ularni rivojlanish manbai sifatida qabul qilishni o'rganadi. Bu esa pedagogik faoliyatda ijobiy psixologik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Talabalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish jarayoni maxsus metod va pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilganda yuqori samaradorlikka erishiladi. Jumladan, muammoli vaziyatlar asosida o'qitish, pedagogik keyslar, rolli o'yinlar va trening mashg'ulotlari talabalarining refleksiv fikrlashini faollashtiradi. Bunday metodlar orqali talaba real pedagogik vaziyatlarni modellashtiradi, o'z xatti-harakatlarini tahlil qiladi va xulosalar chiqaradi.

Shuningdek, refleksiv kundaliklar yuritish, o'z-o'zini baholash varaqalari, fikr-mulohaza almashish mashg'ulotlari ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu vositalar talabaning o'z rivojlanish dinamikasini kuzatishiga, erishilgan yutuq va kamchiliklarni aniq ko'ra olishiga imkon yaratadi. Natijada ta'lim jarayoni shaxsga yo'naltirilgan va samarali tus oladi.

Refleksiv yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarining faolligi va mustaqilligini oshiradi. Talaba passiv bilim oluvchi emas, balki o'z kasbiy rivojlanishi uchun mas'ul bo'lgan faol subyektga aylanadi. Bu holat pedagogik mahoratning shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

Bundan tashqari, refleksiv ko'nikmalarining rivojlanishi talabalarda tanqidiy fikrlash, o'zini boshqarish va kasbiy motivatsiyaning kuchayishiga olib keladi. Natijada bo'lajak pedagoglar ta'lim jarayonida yuzaga keladigan murakkab vaziyatlarga tayyor, innovatsion yondashuvlarga ochiq va kasbiy faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirib borishga intiluvchi mutaxassislar sifatida shakllanadi.

Refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish talabalarining pedagogik mahoratini oshirish bilangina cheklanib qolmay, ularning shaxsiy va kasbiy barkamolligini ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Avvalo, refleksiya talabalarda o'z-o'zini anglash madaniyatini shakllantiradi. Bu jarayon orqali bo'lajak pedagog o'z kuchli va zaif tomonlarini real baholay oladi, shaxsiy imkoniyatlariga nisbatan tanqidiy, ammo konstruktiv yondashuvni o'zlashtiradi.

Refleksiv ko'nikmalar talabalarining kasbiy stressga chidamliligini oshiradi. Pedagogik faoliyatda uchraydigan murakkab va ziddiyatli vaziyatlarni tahlil qila olgan talaba emotsional bosimni boshqarishni, salbiy holatlardan to'g'ri xulosa chiqarishni o'rganadi. Natijada kelajakdagi kasbiy charchoq va ruhiy zo'riqishlarning oldi olinadi.

Shuningdek, refleksiya talabalarda mas'uliyat hissini kuchaytiradi. O'z faoliyati natijalari uchun javobgarlikni his qilgan talaba har bir pedagogik qarorni ongli ravishda qabul qiladi. Bu esa pedagogik faoliyatda befarqlik va yuzaki yondashuvning oldini oladi. Refleksiv yondashuv asosida tarbiyalangan pedagog o'z kasbiga nisbatan sadoqatli va fidoyi bo'lib shakllanadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, refleksiv ko'nikmalar innovatsion fikrlashni rivojlantiradi. Talaba mavjud metodlarni tahlil qilib, ularning samaradorligini baholaydi va zarur hollarda yangi, ijodiy yondashuvlarni izlab topishga intiladi. Bu esa ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Bundan tashqari, refleksiya kommunikativ kompetensiyalarning rivojlanishiga xizmat qiladi. O'z faoliyatini tahlil qilgan talaba o'quvchilar, hamkasblar va ota-onalar bilan samarali muloqot o'rnatishning muhim jihatlarini anglay boshlaydi. Natijada pedagogik munosabatlar madaniyati yuksaladi va ta'lim muhitida sog'lom psixologik iqlim shakllanadi.

Umuman olganda, refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish bo'lajak pedagoglarni faqat bilimli mutaxassis sifatida emas, balki o'z ustida doimiy ishlaydigan, kasbiy faoliyatiga ongli va mas'uliyatli yondashadigan, zamonaviy talablarga mos pedagog shaxs sifatida kamol toptirishda muhim ahamiyatga ega.

Talabalarining pedagogik mahoratini oshirish jarayonida refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim va ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida refleksiya pedagogik faoliyatni ongli tashkil etish, o'z-o'zini tahlil qilish va kasbiy rivojlanishni ta'minlovchi muhim mexanizm ekanligi asoslab berildi. Refleksiv yondashuv bo'lajak pedagoglarda tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va kasbiy mas'uliyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Maqolada ko'rib chiqilgan nazariy va amaliy jihatlar shuni ko'rsatadiki, refleksiv ko'nikmalar pedagogik mahoratning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, ularni tizimli va maqsadga yo'naltirilgan holda rivojlantirish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Refleksiv metod va texnologiyalarning ta'lim jarayoniga joriy etilishi talabalarining faolligini kuchaytiradi, ularning kasbiy kompetensiyalarini mustahkamlaydi hamda innovatsion fikrlashini rivojlantiradi.

Umuman olganda, refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirishga asoslangan ta'lim jarayoni bo'lajak pedagoglarni zamonaviy talablarga javob bera oladigan, o'z ustida doimiy ishlovchi, kasbiy faoliyatiga ongli va ijodiy yondashadigan mutaxassislar sifatida shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuvni oliy pedagogik ta'lim tizimida keng joriy etish pedagog kadrlar tayyorlash sifatini yangi bosqichga ko'tarishga xizmat qiladi.

Talabalarining pedagogik mahoratini oshirish jarayonida refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish bo'lajak pedagoglarning kasbiy shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Refleksiya

pedagogik faoliyatni ongli tahlil qilish, o'z-o'zini baholash va kasbiy faoliyatni takomillashtirishga xizmat qiluvchi samarali mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Refleksiv yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarda tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va kasbiy mas'uliyatni shakllantiradi.

Maqolada bayon etilgan fikrlar shuni ko'rsatadiki, refleksiv ko'nikmalar pedagogik mahoratning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, ularni tizimli ravishda rivojlantirish ta'lim samaradorligini oshiradi. Natijada bo'lajak pedagoglar zamonaviy ta'lim talablari darajasida faoliyat yurita oladigan, innovatsion yondashuvlarga ochiq va o'z kasbiy rivojlanishiga ongli yondashadigan mutaxassislar sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston respublikasi prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi pf-6108-son farmoni "o'zbekistonning yangi taraqqiyot strategiyasi to'g'risida".
2. O'zbekiston respublikasi prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi pf-60-son farmoni "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi o'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida".
3. O'zbekiston respublikasining "ta'lim to'g'risida" gi qonuni. – t.: O'zbekiston, 2020.
4. O'zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining 2021-yil 31-dekabrdagi 824-son qarori "oliy ta'lim tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida".
5. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – t.: ma'naviyat, 2008.
6. Abdullaeva Sh.A. Pedagogik mahorat asoslari. – t.: o'qituvchi, 2018.
7. Saidahmedov n.s. Yangi pedagogik texnologiyalar. – t.: fan va texnologiya, 2016.
8. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – t.: o'qituvchi, 2017.
9. Qodirov B.R. Pedagogik refleksiya va kasbiy rivojlanish. – t.: fan, 2019.
10. Musurmonova O.A. Pedagogik mahorat va o'qituvchi shaxsiyati. – t.: navro'z, 2015.
11. Xoliqov A.A. Oliy ta'lim pedagogikasi. – t.: innovatsiya, 2020.
12. Ergashev I.T. Pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish. – t.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2018.
13. Tursunov S.N. Ta'lim jarayonida refleksiv yondashuv. – t.: fan va ta'lim, 2021.
14. Ismailova M.M. Bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi. – t.: o'qituvchi, 2019.
15. Abdurahmonov A.K. Pedagogik faoliyat va kasbiy mahorat. – t.: sharq, 2017.